

Н. С. Шмаркоаспірантка кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПРИНЦИПИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

В статті досліджується комплекс принципів і педагогічних умов, що сприяють ефективному розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Розвиток естетичної культури є важливим аспектом формування всебічно розвинутої особистості, здатної до сприйняття та оцінки культурних і естетичних цінностей, що особливо актуально для студентів. В умовах сучасних трансформацій в освіті, ефективний розвиток естетичної культури студентів забезпечує не лише рівень загальної культури особистості, а й сприяє формуванню емоційно насиченого, творчого підходу до професійної діяльності та життєтворення.

У статті проаналізовано основні педагогічні принципи, на яких має ґрунтуватися процес розвитку естетичної культури. Зокрема, акцентується увага на принципах гуманізму, інтеграції естетичних знань з обізнаністю стосовно інших галузей науки, емоційної чутливості та активного залучення студентів до процесу самопізнання через мистецьку діяльність. Визначено, що освітній процес має бути спрямований на розвиток не лише естетичних смаків, а й здатності студентів до глибокого емоційного сприйняття світу, що передбачає виховання чуттєвого, морального, естетичного ставлення особистості до явищ об'єктивної реальності.

Приділено увагу педагогічним умовам, що забезпечують ефективність цього процесу. До них віднесено такі умови (створення творчого естетично насиченого освітнього середовища з метою інтеграції естетичного складника до змісту професійної компетентності студентів; використання сучасних інноваційних методів навчання з метою стимулювання різних видів аксіологічно свідомої естетичної активності студентів; організація освітнього процесу на засадах партнерської взаємодії з урахуванням індивідуальних психологічних і вікових особливостей студентів), що сприяють розвитку емоційної чутливості, творчої самореалізації та критичного мислення студентів. Автор зазначає, що для успішного розвитку естетичної культури важливо створювати сприятливу атмосферу, де студентам надається можливість для самовираження через різноманітні форми мистецької діяльності, зокрема театральні постановки, виставки, музичні та літературні вечори.

В публікації розглядається вплив міждисциплінарних підходів на розвиток естетичної культури студентів, зокрема взаємодію між мистецькими, гуманітарними та фаховими дисциплінами. Встановлено, що естетична культура не лише формується завдяки традиційним предметам, таким як образотворче мистецтво, музика чи література, але й через інтеграцію цих дисциплін з іншими академічними напрямками, що дозволяє створювати більш комплексне і цілісне сприйняття світу. Педагогічні умови, що сприяють розвитку критичного мислення і творчих здібностей студентів, є ключовими для розвитку естетичних компетентностей, адже вони забезпечують не лише засвоєння знань, але й формування здатності до самостійної оцінки і творчого осмислення особистістю культурних явищ.

Ключові слова: естетична культура, студенти, заклади фахової передвищої освіти, педагогічні умови, принципи, освітній процес, культурно-освітнє середовище, мистецька діяльність, творчі здібності, міждисциплінарний підхід.

Постановка проблеми. В сучасних умовах освіти, коли глобалізація та інтеграція знань відіграють ключову роль, важливим аспектом професійної підготовки студентів є розвиток естетичної культури, що є складовою частиною їх загального культурного розвитку. Естетична культура студента має суттєве значення не лише для формування його внутрішнього світу, емоційного сприйняття навколишньої дійсності, але й для розвитку творчого потенціалу, критичного мислення та здатності до самовираження через мистецтво і куль-

туру. В цьому контексті на особливу увагу заслуговує питання формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, де мета навчання часто зводиться до підготовки професіонала з вузькопрофільними знаннями та навичками, а не до всебічного розвитку особистості. Це породжує потребу в пошуку оптимальних педагогічних принципів і умов, які б сприяли не тільки засвоєнню професійних знань, але й формуванню в студентів високого рівня естетичних смаків, здатності сприймати й оцінювати культурні

явища, а також активно брати участь у культурно-освітньому житті суспільства.

Попри значний науковий інтерес до проблеми розвитку естетичної культури здобувачів освіти, в педагогічній практиці все ще недостатньо уваги приділяється формуванню естетичної свідомості в студентів закладів фахової передвищої освіти через інтеграцію дисциплін естетичного характеру чи естетичного контенту зокрема в систему їхньої професійної підготовки. Нерозв'язаною залишається проблема ефективної організації освітнього процесу, який би зорієнтував студентів на творчий розвиток, а також створював умови для формування в них емоційно-ціннісного та естетично-збагаченого ставлення до реальності, до світу культури й мистецтва. Тому важливою є необхідність розробки та впровадження принципів і педагогічних умов, які б дозволяли успішно інтегрувати естетично зорієнтовану освіту в професійну підготовку студентів, забезпечуючи гармонійний розвиток їхніх інтелектуальних і емоційних здібностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про значну увагу науковців до проблеми розвитку естетичної культури студентів у закладах фахової передвищої освіти. О. Гук акцентує увагу на теоретичних передумовах формування естетичної культури, розглядаючи її як багатогранний феномен, який поєднує естетичні, моральні та культурні аспекти [1, с. 194]. Є. Жученко досліджує питання виховання морально-естетичної культури студентів технічних коледжів, підкреслюючи важливість інтеграції естетичного виховання в освітній процес для гармонійного розвитку особистості [2, с. 63]. Л. Кириченко у своїх роботах розкриває значення формування естетичної культури як складової соціально-гуманітарної підготовки студентів, наголошуючи на необхідності комплексного підходу до розв'язання цієї проблеми [3, с. 80]. Г. Кутузова підкреслює роль естетичного виховання як ефективного засобу творення естетичної культури студентської молоді, виділяючи практичні аспекти її реалізації [4, с. 42]. У свою чергу, Т. Пирогова зосереджується на формуванні естетичних смаків та оцінок, зазначаючи, що розвиток цих якостей сприяє підвищенню рівня естетичної культури молоді [6, с. 65]. В. Томашевський у своєму дисертаційному дослідженні виділяє теоретико-методичні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, підкреслюючи важливість використання інноваційних методів у навчанні [7, с. 125]. Н. Шмарко аналізує міжнародний досвід виховання естетичної культури студентів, що відкриває нові перспективи для впровадження ефективних педагогічних практик у вітчизняну освітню систему [9, с. 1020]. О. Ясенев приділяє увагу формуванню художньо-естетичних компетентностей у студентів-художників, підкреслюючи їхній

вплив на професійний розвиток [10, с. 86]. Відтак, наявний науковий доробок свідчить про актуальність і багатовимірність проблеми формування естетичної культури студентів. Вони розкривають як теоретичні основи, так і практичні аспекти педагогічних умов, спрямованих на її ефективний розвиток у закладах фахової передвищої освіти.

Мета статті полягає в обґрунтуванні принципів і педагогічних умов розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, а також у визначенні ефективних підходів до інтеграції естетичних дисциплін в освітній процес із метою формування в студентів гармонійного емоційно-ціннісного та естетично-збагаченого ставлення до культури, мистецтва та навколишнього світу.

Виклад основного матеріалу. Розвиток естетичної культури студентів є невід'ємною складовою професійної підготовки в закладах фахової передвищої освіти. Він сприяє гармонійному формуванню особистості, збагаченню духовного світу студентів та їхньої здатності до творчої самореалізації. Ефективність цього процесу залежить від застосування сучасних принципів навчання та виховання, таких як інтегративності, діяльнісний і суб'єкт-суб'єктної взаємодії, а також, зумовлених ними, створення відповідних педагогічних умов. Урахування соціокультурного контексту, використання інноваційних методів і практична зорієнтованість освітнього процесу є ключовими аспектами формування естетичної культури майбутніх фахівців.

Розвиток естетичної культури студентів є не лише важливим компонентом їхньої професійної підготовки, але й вагомим фактором у формуванні гармонійної, духовно багатой особистості, яка здатна сприймати й творити красу. В сучасних умовах цей процес стає актуальним через необхідність підвищення культурного рівня молоді та формування естетичної свідомості, що відображає соціокультурні потреби суспільства.

Принцип інтегративності забезпечує поєднання естетичного виховання із професійною підготовкою, що дозволяє створити цілісний освітній простір. Як зазначає О. Гук, естетична культура формується на перетині професійної діяльності, загальнолюдських цінностей і художньої творчості, що сприяє розвитку духовного потенціалу студентів [1, с. 194]. Тож цей принцип передбачає активну участь студентів у різних видах діяльності, спрямованих на естетичний розвиток, включаючи творчу роботу, проектну діяльність, участь у культурно-масових заходах.

На думку Л. Кириченко, саме практичне залучення до естетичної діяльності стимулює формування особистісних естетичних смаків та оцінок [3, с. 81]. У цьому розумінні діяльнісний принцип відіграє важливу роль у формуванні естетичної

культури студентів, оскільки акцентує увагу на практичній активності та залученні студентів до різних видів естетично спрямованої діяльності. Цей принцип передбачає інтеграцію естетичного виховання в процес професійної підготовки через організацію проєктної, творчої та культурно-просвітницької діяльності. Залучення до практичної діяльності стимулює розвиток естетичних смаків, оцінок і творчих здібностей студентів, формуючи їхню емоційно-ціннісну сферу. Ми погоджуємось із позицією тих авторів, котрі зауважують, що практичне залучення до естетичної діяльності є ключовим для гармонійного розвитку особистості та духовного її збагачення [3, с. 79]. Це відповідає сучасним вимогам підготовки фахівців, які здатні не лише виконувати професійні завдання, а й активно брати участь у культурному житті суспільства.

Педагогічна взаємодія між викладачем і студентом має носити характер суб'єкт-суб'єктного спілкування. Це сприяє створенню атмосфери співпраці, довіри й взаєморозуміння, що, за словами В. Черкасова, є ключовим чинником у формуванні естетичної культури особистості [8, с. 58]. Цей принцип вимагає врахування сучасних тенденцій у культурному житті, національних традицій та глобальних культурних процесів. У свою чергу, Г. Кутузова наголошує, що розвиток естетичної культури має враховувати регіональні особливості, а також культурно-мистецький досвід, накопичений суспільством [4, с. 42].

Освітнє середовище, що стимулює естетичний розвиток, є важливою умовою ефективного виховання культури студентів. Л. Кириченко підкреслює, що атмосфера творчості сприяє розкриттю потенціалу молоді, допомагає їй самореалізуватися через мистецьку діяльність [3, с. 82]. Сучасні педагогічні інструменти, такі як проєктна діяльність, інтерактивні заняття, тренінги й майстер-класи, дозволяють підвищити ефективність формування і розвитку естетичної культури. Разом із тим, за версією Н. Шмарко, активне використання цифрових технологій в освітньому процесі сприяє інтеграції естетичних елементів у професійну підготовку [9, с. 1021].

Важливо враховувати вікові, психологічні та соціальні особливості студентів для підбору найбільш ефективних форм і методів естетичного виховання. Участь у театральних виставах, концертах, художніх виставках розвиває не лише естетичні компетентності, а й сприяє вихованню духовності. За версією Т. Пирогової, така діяльність стимулює розвиток естетичних смаків і оцінок у студентів [6, с. 63].

Налагодження співпраці між освітніми закладами, сім'єю та громадськими організаціями розширює можливості формування естетичної культури. Також Н. Шмарко зазначає, що «впро-

вадження мистецьких заходів і культурних подій у навчальний процес дозволяє студентам закладів фахової передвищої освіти не тільки підвищувати свій культурний рівень, але й здобувати навички міжкультурної комунікації» [9, с. 1022]. Принципи розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти базуються на інтеграції культурологічного підходу в освітній процес і суб'єкт-суб'єктній взаємодії особистості з оточенням.

О. Гук акцентує увагу на необхідності поєднання естетичного виховання з іншими аспектами підготовки студентів, зокрема професійною та моральною, через площину культурологічного підходу, що дозволяє створювати модель системи освітнього процесу, в якій естетична складова гармонійно доповнює професійні компетентності. Автор зазначає, що такий підхід сприяє візуалізації процесу розвитку в студентів естетичної свідомості, здатності оцінювати красу не лише в мистецтві, але й у професійній діяльності [1, с. 194]. У свою чергу, В. Черкасов наголошує на важливості принципу суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка розширює сприйняття студентами світу як естетичної цінності. Він підкреслює, що через таку взаємодію в студентів формуються ціннісні орієнтації, здатність бачити й розуміти красу в повсякденному житті, професійній сфері та природному середовищі [8, с. 59].

На думку Л. Кириченко, однією з ключових педагогічних умов формування естетичної культури є створення творчого освітнього середовища, яке повинно надавати студентам можливість брати участь у художньо-практичній діяльності, таких як створення мистецьких проєктів, участь у виставках і культурних заходах. Це допомагає розвивати естетичні смаки, формувати художнє мислення та здатність до творчого самовираження [3, с. 79]. Автор також наголошує на значущості використання сучасних методів навчання, таких як інтерактивні заняття, проєктна діяльність, рольові ігри та майстер-класи. Вони стимулюють активність студентів, підвищують їхню мотивацію до пізнання та сприяють розвитку творчих здібностей [3, с. 82].

Врахування індивідуальних психологічних і вікових особливостей студентів є необхідним для ефективного формування естетичної культури. Це дозволяє адаптувати освітній процес до потреб студентів, забезпечуючи оптимальні педагогічні умови для їхнього розвитку. Особливо важливим є залучення студентів до позанавчальної мистецької діяльності, включаючи театральні, музичні та художні заходи, які сприяють їхньому духовному збагаченню [4, с. 42].

Таким чином, принципи й умови розвитку естетичної культури студентів тісно пов'язані з інтеграцією культурологічного підходу, суб'єкт-суб'єктною

взаємодією, творчим середовищем та інноваційними педагогічними технологіями, що забезпечують гармонійне формування естетичної свідомості особистості.

Розвиток естетичної культури студентів у закладах фахової передвищої освіти є важливим аспектом сучасного освітнього процесу, що ґрунтується на вивченні міжнародного досвіду. Аналіз наукових досліджень у цій сфері дозволяє виділити ключові підходи, які сприяють ефективному вихованню естетичних компетентностей у студентів.

Н. Шмарко звертає увагу на роль партнерства між освітніми установами, сім'єю та громадськістю. Вона підкреслює, що саме співпраця між цими інституціями створює сприятливі умови для формування естетичної культури. Такий підхід сприяє розвитку глобального мислення студентів, розширенню їхнього естетичного світогляду та інтеграції в сучасний культурний простір [9, с. 1016]. В. Томашевський акцентує увагу на особливостях підготовки майбутніх дизайнерів, що мають стати носіями високих естетичних цінностей. Він відзначає значущість поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю, що дозволяє студентам застосовувати набуті знання в реальних умовах. Автор наголошує на необхідності міждисциплінарного підходу, який інтегрує елементи мистецтва, історії, культури та сучасних технологій, а також врахування культурних традицій регіону, що сприяє не лише формуванню естетичної культури, але й розвитку творчого потенціалу студентів [7, с. 153].

Висновки і пропозиції. Отже, наявний стан теоретичної розробленості та практичний досвід стосовно порушеної проблеми свідчить про важливість інтегрованих підходів до розвитку естетичної культури студентів, які базуються на партнерстві, міждисциплінарності та практичній орієнтованості освітнього процесу. Ці підходи є перспективними й для вітчизняних закладів фахової передвищої освіти, оскільки сприяють гармонійному формуванню особистості, здатної до творчої самореалізації в сучасному суспільстві.

Тож, розвиток естетичної культури студентів є ключовим аспектом формування гармонійної особистості, здатної сприймати й творити красу у професійній діяльності та повсякденному житті. Цей процес інтегрує принципи інтегративності, діяльнісної та суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що сприяють ефективному поєднанню естетичного виховання з професійною підготовкою.

Зокрема, принцип інтегративності забезпечує створення цілісного освітнього простору, де естетична складова гармонійно доповнює сутність і зміст професійні компетентності. Він передбачає залучення студентів до різних форм естетичної діяльності, таких як участь у культурно-масових заходах, мистецьких проектах, театральних

виставах та художніх виставках. Це сприяє формуванню естетичних смаків, художнього мислення та здатності до творчого самовираження.

Діяльнісний принцип дозволяє сфокусувати увагу на практичній спрямованості естетичної складової освітнього процесу в межах чого реалізується участь студентів у проєктній діяльності, інтерактивних заняттях, майстер-класах і тренінгах, що стимулює їхню активність і мотивацію. Це допомагає формувати естетичні компетентності через практичний досвід, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія між викладачем і студентом створює атмосферу співпраці, довіри та взаєморозуміння. Цей принцип також передбачає врахування національних традицій, регіональних особливостей і сучасних тенденцій у культурному житті. Така взаємодія стимулює розвиток естетичної свідомості, здатності студентів оцінювати красу не лише в мистецтві, а й у професійній діяльності як частину своєї естетичної ідентичності.

Атмосфера творчості сприяє розкриттю потенціалу студентів, стимулює їхню самореалізацію шляхом залучення до мистецької діяльності і забезпечує гармонійний розвиток естетичної свідомості. Разом із тим, варто враховувати, що важливим аспектом є співпраця між освітніми установами, сім'єю та громадськістю. Такий підхід розширює можливості естетичного виховання особистості, інтегруючи студентів у сучасний культурний простір і формуючи в них глобальне мислення. Тож інтеграція культурологічного підходу дозволяє не лише підвищувати культурний рівень студентів, а й сприяє їхній міжкультурній комунікації.

В подальшому розроблення педагогічних умов передбачає опертя та взаємозумовленість із вищезазначеними принципами розвитку досліджуваної властивості студентів фахової передвищої освіти.

Таким чином, на нашу думку, до основних педагогічних умов можуть бути віднесені такі: створення творчого естетично насиченого освітнього середовища з метою інтеграції естетичного складника до змісту професійної компетентності студентів; використання сучасних інноваційних методів навчання з метою стимулювання різних видів аксіологічно свідомої естетичної активності студентів; організація освітнього процесу на засадах партнерської взаємодії з урахуванням індивідуальних психологічних і вікових особливостей студентів.

Відтак, розвиток естетичної культури студентів у закладах фахової передвищої освіти є комплексним процесом, що поєднує педагогічні інновації, соціокультурний контекст і професійну спрямованість освітнього середовища. Застосування зазначених принципів та умов дозволяє забезпе-

чити гармонійне формування естетичної свідомості, естетичної ідентичності, естетичної активності й рефлексії, сприяючи духовному збагаченню молоді та їхньому творчому самовираженню.

Список використаної літератури:

1. Гук О. Ф. Теоретичні передумови формування естетичної культури. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. Вип. 18. С. 193-199.
2. Жученко Є. В. Виховання морально-естетичної культури студентів технічних коледжів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. № 4. С. 62-67.
3. Кириченко Л. Формування естетичної культури як складова соціально-гуманітарної підготовки сучасної студентської молоді. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 4. С. 78-88
4. Кутузова Г. І. Естетичне виховання як засіб творення естетичної культури студентської молоді. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 24. С. 40-44.
5. Обух Л. В. Теорія і практика мистецької освіти: збірник наукових праць. Житомир: О. О. Євенок, 2021. 186 с.
6. Пирогова Т. Формування естетичних смаків та естетичних оцінок учнівської та студентської молоді. *Вища освіта України*. 2019. № 3. С. 61-68.
7. Томашевський В. В. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2020. 366 с.
8. Черкасов В. Характеристика принципів формування естетичної культури молоді. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2013. Вип. 120. С. 56-63.
9. Шмарко Н. С. Міжнародний досвід виховання естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. *Наука і техніка*. 2024. № 12. С. 1015-1026
10. Ясенев О. П. Формування художньо-естетичних компетентностей у студентів-художників у процесі навчання в ЗВО. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2023. № 4. С. 81-88.

Shmarko N. Principles and pedagogical conditions for the development of aesthetic culture of students of professional pre-higher education institutions

The article examines a set of principles and pedagogical conditions that contribute to the development of aesthetic culture of students of institutions of professional pre-higher education. The development of aesthetic culture is an important aspect of the formation of a comprehensively developed personality, capable of perceiving and evaluating cultural and aesthetic values, which is especially relevant for students. In the context of modern transformations in education, the effective development of aesthetic culture of students ensures not only the level of general culture of the individual, but also contributes to the formation of an emotionally saturated, creative approach to professional activity. The article analyzes the basic pedagogical principles on which the process of developing aesthetic culture should be based. In particular, attention is focused on the principles of humanism, integration of aesthetic knowledge with other branches of science, emotional sensitivity and active involvement of students in the process of self-knowledge through artistic activity. It is determined that the educational process should be aimed at developing not only aesthetic tastes, but also the ability of students to deeply emotional perception of the world, which involves the upbringing of a sensual, moral, aesthetic attitude to the phenomena of objective reality.

Particular attention is paid to pedagogical conditions that ensure the effectiveness of this process. These include such conditions as the presence of the creation of an appropriate cultural and educational environment, the integration of aesthetically oriented disciplines into curricula, as well as the organization of educational activities that contribute to the development of emotional sensitivity, creative self-realization and critical thinking of students. The author notes that for the successful development of aesthetic culture it is important to create a favorable atmosphere where students are given the opportunity to express themselves through various forms of artistic activity, in particular theatrical productions, exhibitions, musical and literary evenings.

The publication examines the influence of interdisciplinary approaches on the development of students' aesthetic culture, in particular the interaction between artistic, humanitarian and professional disciplines. It has been established that aesthetic culture is not only formed through traditional subjects, such as fine arts, music or literature, but also through the integration of these disciplines with other academic areas and scientific fields, which allows creating a more complex and holistic perception of the world. Pedagogical conditions that contribute to the development of critical thinking and creative abilities of students are key to the development of aesthetic competencies, because they ensure not only the assimilation of knowledge, but also the formation of the ability to independently assess and creatively comprehend cultural phenomena by the individual.

Key words: *aesthetic culture, students, institutions of professional pre-higher education, pedagogical conditions, principles, educational process, cultural and educational environment, artistic activity, creative abilities, interdisciplinary approach.*